

บุญบารมีจักรแก้ว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทวีศักดิ์ ญาณประทีป
คณะมนุษยศาสตร์

เป็นโชคดีของชาวไทยที่เกิดมามีภักษัตริย์ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจชาวไทยทั้งชาติ กล่าวได้ว่าองค์พระประมุขของชาติเป็นครอบครัวตัวอย่างที่พสกนิกรควรจะเจริญรอยตามเบื้องยุคลบาทได้ในทุก ๆ ทาง

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเป็นแม่เหล็กบุญบารมีแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยแท้ พระองค์ทรงเป็นที่รักใคร่และเคารพสักการะอย่างสูงสุดเสมอด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเห็นได้จากการที่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ทรงกระทำได้อย่างบริบูรณ์ และพระราชเสาวนีย์ที่รับสั่งก็แสดงให้เห็นว่าทรงพระปรีชาสามารถล้ำลึก สิ่งที่ยืนยันอีกประการหนึ่งก็คือ เวลาเสด็จพระราชดำเนินไป ณ ที่ใด ประชาชนที่คอยรับเสด็จ ๆ นั้น มีความประสงค์จะเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งสองพระองค์ ถ้าหากเสด็จเพียงพระองค์เดียว ประชาชนจะรู้สึกเสมือนว่าเขาขาดสิ่งหนึ่งที่เขารักไป

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงระลึกอยู่เสมอว่าการปรนนิบัติสำนึนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตของหญิงที่แต่งงานแล้ว

ทรงกระทำพระองค์ที่ต่อสามี และมารดาที่ดีต่อบุตร อันเป็นสิ่งประเสริฐสำหรับการดำรงชีวิตในครอบครัว ทรงปฏิบัติพระองค์ตามสุภาษิตไทยว่า “สามีเป็นข้างเท้าหน้า ภรรยาเป็นข้างเท้าหลัง” ไม่ก้าวก่ายหน้า ที่กันและกัน สิ่งที่ยืนยันในข้อปฏิบัตินี้ก็คือเมื่อคราวเสด็จ ฯ เยือนประเทศเยอรมนี นักหนังสือพิมพ์กราบบังคมทูลถามความเห็นในเรื่องว่าสมเด็จพระนางเจ้า ฯ มีอิทธิพลเหนือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือไม่ พระองค์ทรงตอบว่า ภรรยาที่ดียอมไว้ใจสามี ย่อมไม่ก้าวก่ายในการงานของเขา ทรงเล่าว่า

“อีกเรื่องหนึ่งที่เขาชอบถามกันนักก็คือว่า ข้าพเจ้ามีอิทธิพลเหนือพระเจ้าอยู่หัวหรือไม่ ข้าพเจ้ารีบตอบทันทีว่าไม่เคยเลย ท่านต่างหากเป็นผู้ทรงอิทธิพลเหนือข้าพเจ้า พวกสื่อมวลชนต่างหัวเราะชอบใจ แล้วเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า เขาเคยสัมภาษณ์ภริยาคนสำคัญหลายคน ทุกคนต่างก็ว่าตนมีอิทธิพลเหนือสามี โดยเฉพาะทางการงานด้วยกันทั้งนั้น ข้าพเจ้าจึงว่าธรรมเนียมไทย ภริยาที่ดียอมไว้ใจสามีและไม่ก้าวก่ายในการงานของเขา”

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ ทรงปฏิบัติพระองค์สมดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งในวันเปิดงานเทศกาลศิลปะของสหภาพสตรีแห่งชาติว่า

“ผู้หญิงไทยเก่ง แต่ไม่อวดเก่ง ในอดีตเคยช่วยบ้านเมือง ยามสงบดูแลครอบครัว ดำเนินงานสายกลาง มีสติในปัจจุบันสถานการณ์เปลี่ยนแปลง หญิงไทยออกทำงานนอกบ้าน ก็ยังระวังมิ ให้มีความขัดแย้งกับผู้ใกล้ชิด”

หน้าที่แม่บ้านที่พระองค์ทรงกระทำนั้น ทรงกระทำทุกคราวที่มีโอกาส ทรงตรวจตราดูแลกิจการภายในที่ประทับ เช่น ตกแต่งห้อง และบริเวณพระราชอุทยาน เอาพระทัยใส่ในเครื่องต้นของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอและสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ หากมีงานเลี้ยงก็จะทรงเลือกสถานที่ รายการอาหาร รายการแสดง แขนงที่รับเชิญด้วยพระองค์เอง

พระองค์ทรงกระทำหน้าที่แม่ได้อย่างสมบูรณ์ ทรงรับสั่งอยู่เสมอว่า หน้าที่นี้สำคัญอย่างยิ่ง ทรงเลี้ยงดูและอบรมพระราชโอรสและพระราชธิดาอย่างคนสามัญ เช่น พระราชทานพระภีรวารากแก่ทุกพระองค์ ทรงพยายามอยู่ใกล้ชิดพระราชโอรสพระราชธิดา เมื่อทรงว่างจากพระราชภารกิจแล้ว ขณะที่เสด็จประทับที่โต๊ะเสวยของพระราชโอรส พระราชธิดา รับสั่งเล่าเรื่องสนุกสนานที่ทรงประสบในวันนั้น หรือทรงเล่านิทาน ประวัติศาสตร์ต่างประเทศล้วนเป็นเรื่องสนุกแต่มีคติ และทรงอบรมสั่งสอนมารยาทในการเสวยไปด้วย โดยที่พระราชโอรส พระราชธิดาไม่ทรงเบื่อเลย ยิ่งกว่านั้นยังทรงอบรมทุกพระองค์ให้ทรงระลึกถึงหน้าที่ที่มีต่อประเทศชาติ ถ้าทรงมีเวลาก็มักจะทรงอบรมในห้องพระก่อนเข้าบรรทมทุกคืน

พระองค์ทรงห่วงใยพระราชโอรส พระราชธิดา เหมือนแม่ที่รักลูกทั้งหลาย แม้จะทรงมีเวลาเพียงน้อยนิดก็ทำให้ชื่นพระทัย ทั้งนี้เนื่องจากมีพระราชภารกิจมากมายนั่นเองความที่ยืนยันในข้อนี้ก็คือ คราวที่เสด็จเยือนประเทศสหรัฐอเมริกาและยุโรป 15 ประเทศ ในปี พ.ศ.

2503 ใช้เวลาเสด็จหลายเดือน บางคราวเสด็จกลับมาอยู่ร่วมกับพระ-
ราชโอรส พระราชธิดา เพียงวันเดียวก็มี 3-4 วันก็มี ทั้ง ๆ ที่ทรง
เหน็ดเหนื่อยแทบจะสิ้นพระกำลัง พระองค์ทรงเล่าว่า

“...รัฐบาลเห็นใจเราที่จะต้องจากลูกทั้ง 4 คนไปเป็นเวลาหลาย
เดือน ตอนนั้นลูก ๆ ก็ยังเล็กมาก ถ้าทิ้งไปนานนอกจากจะคิดถึงแล้ว
ยังเป็นห่วงอีกด้วย รัฐบาลก็สั่งให้จัดที่พักให้เราที่ประเทศสวิต สำหรับ
เป็นศูนย์กลางในการที่จะเดินทางต่อไปยังที่ต่าง ๆ เป็นบ้านที่ใหญ่พอ
ประมาณมีชื่อว่า “ฟลองซาเล่” อยู่บนภูเขาเมืองโลซานกับเมืองมงเตรอ
ในสวิสฝรั่งเศส ที่ตำบล Puidoux Chexbres เราจึงสามารถหอบลูก
ทั้ง 4 คนไปอยู่ด้วยได้ เวลาเราไปราชการ ก็หิ้วลูกไว้กับคุณยาย ผู้ใหญ่
ที่ไว้ใจได้ ครุและพี่เลี้ยงกลับมาแต่ละครั้งคราว ก็ได้พบและอยู่กับลูก
บ้างพอคลายความเหน็ดเหนื่อยใจ”

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงอบรมพระราชโอรส
พระราชธิดาอย่างใกล้ชิด ทรงอบรมเลี้ยงดูตามสุภาพิตไทยที่ว่า “รักวัว
ให้ผูก รักลูกให้ดี” ดังครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสหรัฐ-
อเมริกา นักหนังสือพิมพ์เคยกราบบังคมทูลถามว่า ทั้งสองพระองค์เคยลง
พระราชอาญาพระราชโอรส พระราชธิดาหรือไม่ สมเด็จพระนางเจ้าฯ
ทรงตอบว่า “ฉันดีลูก ๆ เหมือนกัน” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
แย้งขึ้นว่า “ฉันเองเป็นคนดี” “ฉันก็ดีด้วย” สมเด็จพระนางเจ้าฯ รับ
สั่งในที่สุด

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงกระทำหน้าที่ภรรยาที่ดีของสามี กล่าวคือ จะตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าทางที่จะเสด็จพระราชดำเนินนั้นจะเป็นอย่างไร จะเป็นห้วยหนองคลองบึง ป่าเขา ลานไพร แดนทุรกันดารต่าง ๆ และแดนผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ก็เคยเสด็จไปเนื่อง ๆ และมีใช้จะตามเสด็จในประเทศเท่านั้น แม้ในต่างประเทศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียน พระองค์ก็ทรงตามเสด็จด้วยทุกครั้งมิได้ขาด การเสด็จเยือนต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศที่ไม่เคยมีพระมหากษัตริย์และมีเสรีภาพเต็มทีนั้น ทำความหนักพระทัยให้แก่สมเด็จพระนางเจ้าฯ เป็นอย่างยิ่ง ในต่างประเทศนั้น นิยมนักพูดที่สามารถตอบปัญหาได้คล่องแคล่วและมีปฏิภาณไหวพริบ ฉะนั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสเมื่อใด สมเด็จพระนางเจ้าฯ จะทรงไม่สบายพระทัยเลย ด้วยทรงเกรงว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะมีพระราชดำรัสไม่เป็นที่พอใจของคนทั้งหลาย แต่ด้วยพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชดำรัสทุกครั้งเป็นที่ชื่นชบใจของคนทั้งหลายเสมอ ถึงกระนั้นก็ดี สมเด็จพระนางเจ้าฯ ก็ยังทรงห่วงใย ดังที่พระองค์เล่าว่า

“เมื่อตามเสด็จกลับมาเมืองไทยแล้ว ผู้ที่ดูหนังข่าวเสด็จนิวซีแลนด์กับออสเตรเลีย ได้เข้ามาซักถามข้าพเจ้าว่าระหว่างที่เสด็จต่างประเทศครั้งนี้ เวลาที่พระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสกลางเวที เหตุใดข้าพเจ้าจึงนั่งก้มหน้าทุกครั้ง ข้าพเจ้าตอบว่าเพราะไม่สบายใจ เวลาเมื่อ

สายตาพัน ๆ คู่จ้องเขม็งมาที่ท่านเช่นนั้น ถ้าพระราชดำรัสเป็นที่พอใจเขา เขาก็จะคบบมือและหัวเราะด้วยความชื่นชม แต่ถ้าพระราชดำรัสไม่เป็นที่พอใจเขาเล่า ? ข้าพเจ้าแทบจะสั่นไปหมดด้วยความเป็นห่วง...”

อีกแห่งหนึ่งในการเสด็จเยือนประเทศซึ่งประชาชนมีสิทธิเสรีภาพอย่างเหลือเฟือ ได้กระทำการโดยปราศจากความเคารพในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เช่นที่นครเมลเบิร์น ทางมหาวิทยาลัยได้ถวายปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ระหว่างที่อธิการบดีกำลังกล่าวสดุดีพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่นั้น ก็มีพวกปัญญาชนแต่งกายรุ่มร่าม วัณมยาว โห่ฮาส่งเสียงรบกวนอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งถึงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัส เสียงนั้นก็ดังยิ่งขึ้นและด้วยพระปรีชาสามารถ ทำให้พวกปัญญาชนเหล่านั้นหยุดส่งเสียงโห่ฮาลงได้ สำหรับสมเด็จพระนางเจ้า ฯ นั้นห่วงใยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจนเกือบสิ้นพระสติพระองค์ทรงแล้วว่า

“...ถึงเวลาที่พระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จไปพระราชทาน พระราชดำรัสที่เครื่องขยายเสียงกลางเวที ยังไม่ทันจะอะไรก็มีเสียงโห่ปนฮาดังขึ้นมาจากกลุ่มปัญญาชนข้างนอกอีกแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามีมือเย็นเฉียบ หัวใจหวิว ๆ อย่างไม่พิกุล รู้สึกสงสารพระเจ้าอยู่หัวจนทำอะไรไม่ถูก ไม่กล้าแม้แต่จะมองขึ้นดูพระพักตร์ท่านด้วยความสงสารและเห็นพระทัย ในที่สุดก็ฝืนใจมองขึ้นไปเพื่อถวายกำลังพระทัย...”

การตรากตรำพระวรกายใน ขณะที่ตาม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น สุดที่จะพรรณนาได้ เพราะตลอดเวลาที่เสด็จเยือนต่างประเทศ กิติ หรือเสด็จเยี่ยมประชาชนชาวไทยกิติ ล้วนเป็นทางลำบากทุรกันดาร และเสี่ยงภัยอันตรายแทบทั้งสิ้น แต่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ ก็มีได้ทรง ท้อถอยพระทัยเลยแม้แต่น้อย การเสด็จเยี่ยมเยียนประชาชนชาวไทย นั้นเสด็จไปถิ่นทุรกันดารและในแดนของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เมื่อ เจ้าหน้าที่ยังของบ้านเมืองปะทะกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ทั้งสองพระองค์ จะเสด็จเข้าไปถึงแดนนั้นทันที จะเห็นจากตัวอย่างง่าย ๆ ก็คือ ยุทธภูมิ หุ้งช้าง จังหวัดน่าน และที่บ้านนาง จังหวัดพัทลุง เมื่อทรงทราบว่า เจ้าหน้าที่ยังของไทยปะทะกับผู้ก่อการร้าย ทั้งสองพระองค์จะเสด็จไปเยี่ยม แต่กระทรวงมหาดไทยได้กราบบังคมทูล ขอให้ทรงรอสถานการณ์ดีขึ้น เสียก่อน คำตอบที่กระทรวงมหาดไทยได้รับก็คือ

“ราษฎรเขาเสี่ยงภัยกว่าเราหลายเท่าตัว เพราะเขาต้องกินอยู่ที่ นั้น เขายังอยู่กันได้ แล้วเราจะฉลาดแม้แต่จะไปเยี่ยมเยียนทุกข์สุขของเขาเสียหรือ”

ในที่สุดทั้งสองพระองค์ก็เสด็จ พระราช ดำเนินไปพัทลุงท่ามกลาง สายฝนที่กระหน่ำลงมาอย่างลึมหลึมตาไม่ขึ้น จนเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่ง ไม่อาจลงบนพื้นที่ซึ่งกำหนดให้ได้ เพราะนักบินมองไม่เห็นสนามบิน ที่จะลง ต้องไปลงยังที่อีกแห่งหนึ่ง แล้วจึงนำเสด็จ ฯ ไปยังบ้านนาง อีกทอดหนึ่ง ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมกองกำกับการตำรวจภูธร พัทลุงและราษฎรที่มาเฝ้ารับเสด็จอย่างเนืองแน่น ทั้งสองพระองค์และ ราษฎรเบียดหน้าฝนโชก แต่ก็มี ได้ทรงย่อท้อแต่อย่างใด

นอกจากนี้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ ยังทรงตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปเยี่ยมราษฎรชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ซึ่งพวกชาวเขาเหล่านี้แต่เดิมปลูกฝิ่นและทำไร่เลื่อนลอย ตัดไม้ทำลายป่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงเสด็จไปเยี่ยมชาวเขาเหล่านั้น ทรงแนะนำให้เปลี่ยนอาชีพดั้งเดิม และเสด็จไปตรวจผลงานทุกปี สมเด็จพระนางเจ้าฯ ทรงตามเสด็จไปด้วยทุกครั้ง ทางที่ไปนั้นเป็นทางทุรกันดาร ไม่มีทางเสด็จทางอื่นนอกจากทางเท้า สมเด็จพระนางเจ้าฯ ต้องทรงพระดำเนินเป็นส่วนใหญ่ บางตอนท้อล้นทั้งชั้นมาก ข้าราชการบริพารที่ตามเสด็จไปบางคนล้มลุกคลุกคลานไปตามทาง แม้พระองค์เองก็มีครั้งหนึ่งถึงทรงล้นล้มได้รับบาดเจ็บที่พระขานู บางครั้งต้องเดินจากดอยหนึ่งไปอีกดอยหนึ่งเป็นจำนวนกว่า 5 ลูก ต้องทรงกระโดดข้ามโขดหินห้วยละหานลัดเลาะไปถึงหมู่บ้านของชาวเขาถึงกระนั้นก็ได้ทรงย่อท้อพระหฤทัย ได้ทรงถือเป็นธรรมเนียมตามเสด็จไปเยี่ยมชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ทุกปีไป เพื่อทอดพระเนตรความเจริญก้าวหน้าที่ทรงมอบไว้

การเสด็จเยือนต่างประเทศเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีและทรงประกอบภารกิจเพื่อประเทศชาติ สมเด็จพระนางเจ้าฯ ตามเสด็จไปแต่ละครั้งนั้น ต้องตรากตรำพระวรกายไม่มีเวลาจะทรงพักผ่อนได้ บางครั้งต้องทนฝนพระทัยให้ชุ่มชื้นทั้ง ๆ ที่พระวรกายแทบไม่อาจจะทรงอยู่ได้ ต้องอดทนอดกลั้นอย่างที่สุด อย่างเช่นเสด็จไปนิวยอร์ก พระวรกายอ่อนเพลียเนื่องจากมิได้ทรงพักผ่อน ทำให้ทรงเมาเรือบินแทบสิ้นพระ

TH 444 (S) 83

สติ แต่เมื่อเรือบินลงสนามบิน พระองค์ก็ต้องทรงอดกลั้นพระอาการ เหล่านั้นไว้ ทรงพระดำเนินต่อไปเหมือนอย่างไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นดังที่ทรง เล่าไว้ว่า

“จำได้ว่าคราวหนึ่ง เมื่อเดินทางตามเสด็จจากสนามบินเมืองวิล- เลียมสเบิร์กจะไปนิวยอร์ก ซึ่งเป็นเวลาเพียงชั่วโมงครึ่งเท่านั้น เรือบิน พระที่นั่งจึงไม่ได้บินสูงนัก เผอิญอากาศก็ไม่ดี เรือบินตกหลุมอากาศ สวบ ๆ ซาบ ๆ มากกว่าครึ่งทางประกอบกับข้าพเจ้ากำลังอ่อนเพลียอยู่แล้ว เพราะอดนอนติดต่อกันมาหลายอาทิตย์ จึงรู้สึกวิงเวียนศีรษะไม่สบาย เมาเรือบินมาก ถึงแม้จะทำตามที่พระเจ้าอยู่หัวทรงสอนไว้คือให้ ใช้ อำนาจจิตข่ม ไม่ให้ยอมแพ้ แต่กระนั้นก็ยังต้องนั่งนิ่ง กระตุกกระดิก ไม่ได้เลย ศีรษะฟิงพังก่ำอื้อ หลับตาแน่น พอเรือบินบินวนจะลงที่ สนามบินลาการ์เดีย เมืองนิวยอร์กเท่านั้น อำนาจจิตของข้าพเจ้าก็พัง ทะลายลง ข้าพเจ้าวิ่งเข้าห้องน้ำแทบไม่ทัน มิใช่ใครจะพูดกระไรอยู่ หน้าห้องจะถามข่าวไม่ว่าภาษาไทยภาษาเทศหรือเรียกตัวกลับไปนั่งวัดเข็ม ขัดตามคำสั่งของกัปตัน ข้าพเจ้าก็ไม่ไหวทั้งสิ้น ยืนเกาะอ่างน้ำอยู่ อย่างนั้น เมื่อโลกหายหมุนแล้วสักครู่จึงได้ยินเสียงเคาะประตูและมีพระ สุรเสียงรับสั่งให้หา เมื่อข้าพเจ้าเปิดประตูออกมา ก็เห็นว่าเรือบินพระ ที่นั่งจอดอยู่หน้าพรมแดงประตูเรือบินเปิดแล้ว เผยให้เห็นคนสำคัญของ นิวยอร์กกำลังยืนเข้าแถวยาวอยู่ริมบันไดเรือบินเต็มไปหมด...”

อีกแห่งหนึ่งคือที่นิวซีแลนด์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ ทรงประชวร ไข้ แต่ก็ยังทรงดำรงพระวรกายตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ไปยังที่งานเลี้ยงรับรอง นับว่าเป็นความมอดทนอดกลั้นอย่างสูงสุด ซึ่งยากที่จะมีผู้ใดกระทำได้เสมอเหมือนพระองค์ ดังที่ทรงเล่าว่า

“ค่าวันหนึ่งเราเดินทางไปถึงที่พักช้ากว่ากำหนด เพราะคนเฝ้ามากตลอดทาง รถต้องแล่นช้าเลยทำให้เสียเวลา พอถึงที่พักก็ต้องรีบเตรียมตัวเพื่อไปในงานเลี้ยงบุฟเฟ่ใหญ่ทันที วัตถุประสงค์ของข้าพเจ้าก็รีบมากจนมิใช่ จึงทูลพระเจ้าอยู่หัวขอทูลลาไม่ไปงานสักคืนหนึ่ง เพราะเป็นการเลี้ยงแบบบุฟเฟ่ไม่ใช่ที่นั่งโต๊ะอย่างที่เคย พระเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรเห็นข้าพเจ้าเป็นหวัดอย่างแรง หงตั้งตัวก็ร้อน จึงทรงเห็นใจยอมตามที่ขอพระราชทาน แต่เมื่อไปแจ้งให้เจ้าหน้าที่ของเขาราบเท่านั้น เขาก็อ่อนวอนว่าให้ไปสักประเดี๋ยวเถิด ผู้คนมากมายจะเสียใจและผิดหวัง ข้าพเจ้าเสียอ่อนวอนไม่ได้ก็เลยตกลงใจที่จะไป แต่ได้รับประทานยาต่อต้านไข้หวัดไปเต็มที ครั้นแล้วก็ได้เห็นถึงความมอดทนของข้าพเจ้า ครั้งนั้นไม่เสียทีเปล่า ออกจะคุ้มค่าทีเดียว เพราะทุกคนที่มาในงานต่างก็เข้ามาขอโทษข้าพเจ้าที่ไม่สบายแล้วยังอุตสาหะฝืนใจแต่งตัวมาให้เขาได้พบ ดูเขาจะเห็นใจข้าพเจ้าเป็นพิเศษทีเดียว เป็นอันว่าวันนั้นข้าพเจ้าได้บทเรียนว่า คมที่มีตำแหน่งอย่างข้าพเจ้า จำต้องมีความมอดทนทั้งร่างกายและจิตใจ”

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นเพียงฐลึหนึ่งของสิ่งที่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงประพฤติปฏิบัติเท่านั้นของจงทรงพระเจริญ.